

Виноградная Вита Михайловна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, денежного обращения и кредита
 e-mail: vinogradniy_roma@ukr.net
 ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
 ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., Украина, 08401

DATA ABOUT THE AUTHORS

Makarchuk Inna, candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of board of finance, money turnover and credit

e-mail: makarchyck-inna@mail.ru

Perchuk Oksana, Candidate of Economic Sciences, associate professor of Board of Finance, Money Turnover and Credit

e-mail: ruru23@ukr.net

Vynogradnya Vita, Candidate of Economic Sciences, associate professor of Board of Finance, Money Turnover and Credit

e-mail: vinogradniy_roma@ukr.net

SHEE «Pereyaslav-Khmelnyskiy SPU after Grygoriy Skovoroda»

Sukhomlynsky Str., 30, Pereyaslav-Khmelnyskiy, Kyiv region, 08401, Ukraine

УДК 336.142.3

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Макогон В.Д.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання інституційного підходу до формування та реалізації бюджетної політики.

Метою дослідження є розкриття особливостей розвитку інституційного підходу та визначення завдань створення ефективної інституційної основи формування та реалізації бюджетної політики.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. У статті розкрито етапи розвитку та напрями інституціоналізму: соціально-психологічний, соціально-правовий та інституційно-статистичний. Визначено особливості теорій неінституціоналізму щодо забезпечення розвитку інституційного середовища формування бюджетної політики. Обґрунтовано сутність фінансово-бюджетних інститутів та визначено завдання створення ефективної інституційної основи формування та реалізації бюджетної політики.

Галузь застосування результатів. Система державного фінансового регулювання, бюджетна політика, бюджетна система.

Висновки. Інституційне середовище формування та реалізації бюджетної політики є комплексом взаємопов'язаних та взаємодіючих формальних і неформальних інститутів, інституціональних правил, угод та стандартів, механізмів фінансового контролю за їх дотриманням, що впливає на стійкість і результати макроекономічного розвитку країни. У розвитку інституційного середовища бюджетних відносин вагомую роль відіграє держава, визначаючи стратегічні цілі та використовуючи сучасні фінансово-бюджетні інструменти для їх реалізації.

Інституційна організація процесу формування бюджетної політики впливає на стійкість системи державних фінансів і в цілому результати соціально-економічного розвитку країни. Фінансово-бюджетні інститути визначають інституційний процес розвитку бюджетної системи, який передбачає створення тривалих стабільних зв'язків між інститутами, які формуються еволюційно. Трансформація фінансово-бюджетних інститутів є важливим етапом в процесі розвитку системи державних фінансів, в результаті чого система переходить на новий, більш якісний рівень розвитку, що підтверджує необхідність підвищення ефективності інституційної основи бюджетної політики, яка враховуватиме циклічність та динамічність соціально-економічних процесів.

Ключові слова: бюджет, бюджетна система, бюджетна політика, інституціоналізм, інституційне середовище формування та реалізації бюджетної політики.

ИНСТИТУЦИОННЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ И РЕАЛИЗАЦИИ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ

Макогон В.Д.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы институционального подхода к формированию и реализации бюджетной политики.

Целью исследования является раскрытие особенностей развития институционального подхода и определения задач создания эффективной институциональной основы формирования и реализации бюджетной политики.

Методи дослідження. В роботі применена сукупність наукових методів і підходів, в тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальне єдинство дослідження.

Результати роботи. В статті розкрито етапи розвитку і напрямлення інституціоналізму: соціально-психологічний, соціально-правовий і інституціонально-статистичний. Визначені особливості теорій неінституціоналізму по забезпеченню розвитку інституціональної середовища формування бюджетної політики. Обґрунтовано сутність фінансово-бюджетних інститутів і визначені задачі створення ефективної інституціональної основи формування і реалізації бюджетної політики.

Область застосування результатів. Система державного фінансового регулювання, бюджетна політика, бюджетна система.

Висновки. Інституціональна середовища формування і реалізації бюджетної політики є комплексом взаємопов'язаних і взаємодіючих формальних і неформальних інститутів, інституціональних правил, угод і стандартів, механізмів фінансового контролю за їх дотриманням, що впливає на стійкість і результати макроекономічного розвитку країни. В розвитку інституціональної середовища бюджетних відносин важливу роль грає держава, визначаючи стратегічні цілі і використовуючи сучасні фінансово-бюджетні інструменти для їх реалізації.

Інституціональна організація процесу формування бюджетної політики впливає на стійкість системи державних фінансів і в цілому результати соціально-економічного розвитку країни. Фінансово-бюджетні інститути визначають інституціональний процес розвитку бюджетної системи, який передбачає створення довготривалих стабільних зв'язків між інститутами, які формуються еволюційно. Трансформація фінансово-бюджетних інститутів є важливим етапом в процесі розвитку системи державних фінансів, в результаті чого система переходить на новий, більш якісний рівень розвитку, що підтверджує необхідність підвищення ефективності інституціональної основи бюджетної політики, яка буде враховувати циклічність і динамічність соціально-економічних процесів.

Ключові слова: бюджет, бюджетна система, бюджетна політика, інституціоналізм, інституціональна середовища формування і реалізації бюджетної політики.

INSTITUTIONAL APPROACH IN DEVELOPING AND IMPLEMENTING BUDGET POLICY

Makogon V.

The subject of research is theoretical and practical approach to the issue of institutional development and implementation of fiscal policy.

The study is disclosing the features of the institutional approach and defining problems creating an effective institutional framework development and implementation of fiscal policy.

Research methods. The paper used a set of scientific methods and approaches, including systemic, structural, comparative, factorial methods that allowed to realize conceptual integrity of the study.

The results of the work. In the article the stages of development and trends institutionalism: social, psychological, social, legal and institutional statistical. The features of theories neoinstitutionalism to ensure the development of the institutional environment of formation of budget policy. The essence fiscal institutions and defined the task of creating an effective institutional framework development and implementation of fiscal policy.

Range of application results. The system of financial regulation, fiscal policy, budgetary system.

Conclusions. The institutional environment formation and implementation of fiscal policy is a set of interrelated and interacting formal and informal institutions, institutional rules, agreements and standards, mechanisms of financial control over their observance affecting the macroeconomic stability and the results of the country. In the development of the institutional environment of budgetary relations the state plays a significant role in determining the strategic objectives and using modern financial and budgetary instruments to implement them.

Institutional organization process of forming fiscal policy affects the sustainability of public finances and overall results of socio-economic development. Financial and budgetary institutions determine the development of the institutional budget system, which provides for the establishment of long-term stable relationships between the institutions that formed evolutionarily. Transformation of fiscal institutions is an important step in the development of public finances, bringing the system moves to a new, more qualitative level of development, confirming the need to improve the institutional framework of fiscal policy that takes into account the cyclical and dynamic socio-economic processes.

Keywords: budget, budget system, budget policy, institutionalism, institutional framework development and implementation of fiscal policy.

Постановка проблеми. Бюджетна політика є однією з найбільш динамічних складових фінансової політики, основним засобом відтворювального процесу і фінансовим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Залежність рівня дієвості бюджетної політики від інституціональних та макроекономічних чинників, зумовлює необхідність дослідження їх специфіки та оцінки напрямів підвищення її ефективності.

Теоретичні підходи до розвитку інституційного середовища формування та реалізації бюджетної політики передбачають дослідження взаємозв'язків та ролі фінансово-бюджетних інститутів у забезпеченні

економічного зростання. Важливим є розвиток теоретичних основ формування та реалізації бюджетної політики з урахуванням формування нових інститутів в умовах трансформаційних перетворень.

Проблематика дослідження інституційного підходу до формування та реалізації бюджетної політики, забезпечення її обґрунтованості, передбачає оцінку інституційного середовища бюджетного простору. Підвищення ефективності та дієвості бюджетної політики зумовлює розкриття ролі фінансово-бюджетних інституцій у забезпеченні стійкості та збалансованості бюджетної системи. У зв'язку з цим дослідження інституційного підходу до формування та реалізації бюджетної політики набули особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених з питань розвитку інституційних засад формування бюджетної політики можна назвати праці Дж. Б'юкенена, Т. Веблена, Дж. Коммонса, У. Мітчелла, Д. Нортона тощо [1-6]. Проблематика ролі бюджетної стратегії в інституційному середовищі суспільства в умовах економічних перетворень розкривається у працях вітчизняних вчених: Т. Боголіба, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Чугунова [7-11] та інших.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання інституційного підходу до формування та реалізації бюджетної політики.

Метою дослідження є розкриття особливостей розвитку інституційного підходу та визначення завдань створення ефективної інституційної основи формування та реалізації бюджетної політики.

Результати дослідження. Теорія інституціоналізму виникла на початку ХХ ст. в США. Найвизначнішими представниками даної теорії були Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл. Інституціоналізм передбачив більш широке використання описово-статистичного та історико-генетичного методу, як базову категорію інституту - сукупність правових норм, звичаїв тощо.

Важливо відмітити, що інституціоналізм у своєму розвитку пройшов три етапи: перший етап (20-30-ті рр. ХХ ст.), який характеризується визначенням основних понять інституціоналізму, відстоюванням ідеї соціального контролю та необхідності втручання держави в економічні процеси; другий етап (до 60-70-тих рр. ХХ ст.), який характеризується дослідженням демографічних проблем, протиріч соціально-економічного розвитку капіталізму; третій етап (60-70-ті рр. ХХ ст.), який характеризується дослідженням ролі економічних процесів у забезпеченні розвитку суспільства.

Разом з тим в інституціоналізмі виділяють три напрями: соціально-психологічний, соціально-правовий та інституційно-статистичний. Зокрема, Т. Веблен пов'язував основу розвитку економіки з впливом психологічних факторів. Найбільш відомою роботою Т. Веблена є «Теорія дозвільного класу», в якій людина в якості суб'єкта максимізації корисності не розглядається. На його думку, при прийнятті рішень людина керується лише вродженими інстинктами: самозбереження, збереження роду, майстерності, суперництва, наслідування, цікавості. Основною суперечністю капіталізму він визначає протиріччя між індустрією і бізнесом. При цьому метою індустрії є підвищення ефективності виробництва та збільшення багатства суспільства, індустріалами усі учасники виробництва. Метою бізнесу є отримання прибутку, бізнесменами - фінансисти і підприємці. На думку Т. Веблена бізнес підпорядкував індустрію. Відповідно протиріччя між індустрією і бізнесом є причиною всіх недоліків капіталізму[2].

Дж. Коммонс вважав основою економічного розвитку суспільства юридичні відносини та правові норми. Основними працями Дж. Коммонса є «Правові підстави капіталізму», «Інституційна економічна наука» в яких висвітлюються положення щодо вирішення конфліктів і досягнення соціальної злагоди за допомогою юридичної процедури. У центрі поглядів знаходиться теорія спільної діяльності людей і їх оцінок у всіх угодах, за допомогою яких учасники спонукають один одного до досягнення єдності. Поняття угоди включає в себе три елементи: конфлікт, тобто зіткнення інтересів учасників угоди; взаємозалежність інтересів учасників конфлікту; порядок - завершення конфлікту і укладення угоди. Разом з тим, домінуючою ідеєю є ідея соціального світу. Згідно з якою первісна стадія торгового капіталізму змінюється його підприємницькою стадією, фінансовим капіталізмом та адміністративним капіталізмом. На стадії фінансового капіталізму створюються передумови для задоволення інтересів громадян. На стадії адміністративного капіталізму створюються основи для гармонізації даних інтересів[3,4].

У. Мітчелл досліджував економічні процеси з метою визначення ефективних методів ослаблення фінансово-економічних кризових явищ. У його теорії циклічність не розглядалась, а криза була замінена рецесією - плавним зниженням темпів економічного зростання. На основі екстраполяції динамічних рядів економічних показників У. Мітчелл розробив прогноз господарської кон'юнктури. В короткостроковій перспективі рівень достовірності даного прогнозу був досить високий проте в довгостроковій перспективі не значний[5].

Разом з тим, не зважаючи на різні напрями інституціоналізму їм притаманні спільні ознаки: критика капіталізму з морально-психологічних позицій; незадоволеність значним рівнем абстракцій; прагнення до інтеграції економічної теорії з іншими суспільними науками; розробка рекомендацій щодо реформування капіталістичної економіки з позицій соціального контролю і її державного регулювання.

Поширення інституціоналізму в інших країнах було зумовлено еволюцією економічної теорії в США. Ідеї інституціоналізму розвивалися в роботах Дж. Кларка, А. Берлі, Д. Бернхейма, Ж. Фурастье, У. Росту, Г. Кольма, А. Лоува тощо. Разом з тим, сучасний інституціоналізм (неоінституціоналізм), має певні відмінності від раннього. Його положення висвітлюються в працях таких економістів, як Дж. Гелбрейт, Р. Хейлбронер, О. Тоффлер, Я. Тінберген тощо.

Ідеї синтезу соціологічного та економічного аналізу лежать в основі концепцій неонституціоналістів, згідно з положеннями яких спосіб мислення, звичаї і звички виступають як першопричина соціально-економічного розвитку суспільства, організації фінансових відносин. Формуючи своє розуміння суспільної структури, чинників суспільного розвитку, неонституціоналісти основну увагу приділяють розкриттю механізмів що зумовлюють зміни в економічних відносинах, обґрунтуванню їх динаміки та визначенню важелів ефективного впливу на економічний розвиток країн. Еволюційний характер даних концепцій проявляється при розгляді соціально-економічних процесів, господарського механізму, форм організації економічних відносин та передбачає розробку сценаріїв та прогнозів розвитку суспільства в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Серед теорій неонституціоналізму щодо забезпечення розвитку інституційного середовища формування бюджетної політики вагомий інтерес представляє теорія суспільного вибору Дж. Б'юкенена, яка ґрунтується на трьох основних передумовах: індивідуалізм: люди діють у політичній сфері, переслідуючи свої особисті інтереси і немає межі між бізнесом і політикою. Відповідно важливим завданням є дослідження способів і методів, за допомогою яких державні фінансові установи використовуються в особистих інтересах; концепція «економічної людини», її раціональної поведінки, співвідношення граничних вигод та витрат; трактування політики як процесу обміну, зокрема фінансових ресурсів на суспільні блага. Разом з тим зазначається про недостатній рівень раціональності даного обміну, невідповідність між обсягом фінансових ресурсів та отримуваними благами різними індивідами. Прихильники теорії суспільного вибору визначають, що не можна покладатися на результати голосування, оскільки вони в значному ступені залежать від конкретного регламенту прийняття рішень[1].

Таким чином, парадокс голосування - це протиріччя, що виникає внаслідок того, що голосування на основі принципу більшості не забезпечує виявлення переваг суспільства щодо отримання економічних благ. В межах «політичного обміну» виділяють два рівня суспільного вибору: розробка правил і процедур політичної гри, зокрема, правил, що регламентують методи та інструменти формування бюджету, організації системи оподаткування; практична діяльність органів державної влади на основі прийнятих правил. Разом з тим, концепція суспільного вибору передбачає реформування існуючої системи перерозподілу фінансових ресурсів. Першочерговим завданням визначено не обґрунтування пріоритетів фінансової політики та її складових, а шляхи обмеження державного регулювання. Дж. Б'юкен доводить, що для збалансування економічних та політичних рішень, вагоме значення відіграють договірні та конституційні основи, фундаментальні правила політичної системи. При цьому, існує два концептуально різних рівні суспільного вибору: початковий конституційний та постконституційний. Дослідження першого рівня передбачає розробку економічної теорії конституції, другий здійснює розробку економічної теорії політичних установ. Різниця між двома рівнями вибору може бути виявлена як аналогія вибору від якої залежить фіскальна справедливність. Відповідно стримуючим фактором у максимізації доходів урядом є фіскальна децентралізація. Тому, загальний обсяг суспільного сектора повинен інверсійно варіювати з децентралізацією[1].

Отже, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування враховуючи інтереси максимізації власних доходів прямо пропорційно впливає на горизонтальну і вертикальну конкуренцію між ними, що обумовлює рівень здатності виконання покладених на них функцій і завдань. Запобігти зазначеному можливо лише завдяки фіскальній децентралізації, що передбачає зміцнення місцевих фінансів[12]. Разом з тим, досягнення успішного результату у здійсненні фіскальної децентралізації залежить від необхідних умов (політична автономія, відповідальність щодо видаткових повноважень, значний обсяг доходних повноважень, бюджетна автономія, прозорість) та бажаних умов (свобода від надмірного контролю над видатками з боку центрального уряду, можливість здійснення запозичень, безумовні трансферти)[13].

Таким чином, інституціоналізм визначив систему правил та поглядів на суспільство і економіку, основою якої є інститути, що впливають на соціально-економічні процеси та є рушійною силою суспільного розвитку. Дані правила та погляди, з однієї сторони обмежують і стимулюють дії суб'єктів економічних відносин, а з іншої надають можливість здійснювати раціональний вибір рішень та прогнозувати їх наслідки.

Інституційний підхід передбачає розгляд бюджетного регулювання як динамічної системи, що постійно вдосконалюється та адаптується до основних завдань соціально-економічного розвитку. Інститути представляються як результати процесів, які відбувалися у попередніх періодах часу і тому вони відповідають, перш за все, минулому середовищу. Важливим є визначення ступеню адекватності цих інститутів сучасним обставинам, терміну початку, поетапності, швидкості внесення необхідних інституційних змін. Від зазначеного залежить ефективність розвитку державних фінансів, національної економіки, суспільства в цілому[11].

Під фінансово-бюджетними інститутами доцільно розуміти формальні і неформальні принципи, правила, норми, які обумовлюють і регулюють бюджетні відносини. Ефективність формальних принципів, правил, норм залежить від того, якою мірою учасники бюджетного процесу підпорядковані їх приписам і здійснюють контроль за їх виконанням. При оцінці впливу неформальних принципів, правил, норм важливим є врахування сумісності цілей, для вирішення яких вони використовуються і очікуваних результатів. Разом з тим, виділяють формальні та неформальні фінансово-бюджетні інститути. До формальних інститутів належать: система права, фінансово-організаційні структури (Міністерство фінансів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна казначейська служба України, Рахункова палата України, Державна фіскальна служба України, Національний банк України тощо), інститути інституційної реалізації бюджетної стійкості. Неформальні включають: цінності, стандарти функціонування фінансово-бюджетного

середовища, стереотипи фінансово-бюджетного менеджменту. При цьому виділяють регулятивні, нормативні та когнітивні інституційні елементи розвитку бюджетного простору.

Важливо відмітити, що розвиток фінансово-бюджетних інститутів, що визначають особливості інституційного середовища формування та реалізації бюджетної політики здійснюється в процесі взаємоузгодженості та взаємодовненості один одного. Інституціоналізм розглядає дане явище як процес формування неформальних правил, які регулюють фінансову взаємодію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством. Вагома роль при цьому надається політичним інститутам: суміжності інтересів приватних і державних структур. При цьому до ефективних фінансових інститутів прихильники даної теорії відносять тільки ті, які сприяють зниженню трансакційних витрат. Отже, основним важелем при прийнятті інституціональних рішень виступає легітимність органів влади наділених відповідними повноваженнями. Відповідно інститут влади визначає бюджетну стратегію.

В Україні за останні роки відбулися трансформаційні зміни щодо розвитку інституційних засад системи державних фінансів. Досвід розвитку якої в Україні як в самостійній державі свідчить про підвищення ефективності фінансово-бюджетних інститутів, але одночасно про необхідність забезпечення стабільності інституційного середовища, взаємоузгодженості розвитку його складових, зменшення впливу неформальних інститутів на бюджетну політику.

Зокрема, на думку В. Меркель та А. Круасан в суспільстві де переважає неформальний інституціоналізм завжди відмічається значний рівень деформації фінансових інститутів. Розбіжності між розумінням формальних та неформальних підходів не дають можливості для забезпечення стабільності в країні[14].

Інституційний процес підвищення ефективності бюджетної політики визначає динамічні фундаментальні та циклічні зміни в бюджетних відносинах зумовлені впливом комплексу формальних та неформальних інститутів та механізмів їх державного регулювання, у тому числі інструментів забезпечення стійкості та збалансованості бюджетної системи. Разом з тим, відповідно до теорії В. Парето рівень ефективності використання бюджетних коштів буде вищий, якщо ніхто не зможе зробити краще без того, щоб не погіршити чогось іншого, причому всі дії розглядаються в умовах жорстких інституційних обмеженнях. Із зазначеною проблемою ефективності перерозподілу фінансових ресурсів пов'язаний принцип «другого кращого», запропонований Р. Ліпси та К. Ланкастером. Відповідно до теорії другого кращого якщо одне з умов оптимуму по В. Парето не може бути виконано, ситуація другого кращого оптимуму досягається тільки через відхилення від всіх інших умов оптимуму. У результаті оптимальною політикою є «поетапна політика другого кращого» відповідно до якої, держава поступово визначає й вводить оптимальні відхилення від Парето-ефективності в тих секторах економіки, де вона можлива, у випадку, коли досягнення рівня Парето-ефективності неможливо хоча б у одному із секторів[15].

Разом з тим, інституційне середовище формування та реалізації бюджетної політики передбачає існування тривалих, стабільних зв'язків між фінансово-бюджетними інститутами, які виникли еволюційно сформували бюджетний простір та являє собою систему, розвиток якої взаємозумовлений економічними відносинами між фінансово-бюджетними інституціями та суспільством з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

Враховуючи економічні перетворення в Україні бюджетна політика повинна ґрунтуватись на інституційному принципі патерналізму, який полягає у тому, що здійснення інституційних перетворень є прерогативою органів державної влади, проте обов'язковим є врахування особливостей неформальних інститутів. Реалізація даного підходу передбачає формування інституційної структури для реалізації бюджетних рішень, розвиток законодавчої бази у даній сфері, створення умов для забезпечення дієвості бюджетної політики. Важливим завданням є створення ефективної інституційної основи формування та реалізації бюджетної політики, розвитку бюджетної системи агрегованої зі змінами в економіці, що надасть можливість для збереження фінансової стабільності та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

З метою забезпечення стійкості та збалансованості бюджетної системи важливим є підтримання на безпечному рівні державного боргу та забезпечення умов для мінімізації ризику його збільшення; обґрунтованість бюджетного прогнозування, застосування регулятивних інструментів спрямованих на досягнення стратегічних цілей бюджетної політики; формування видаткової частини бюджету виходячи з бюджетних зобов'язань з урахуванням необхідності її оптимізації, ефективного та раціонального використання бюджетних коштів; забезпечення гнучкості структурних обсягів бюджетних видатків; створення механізмів і стимулів підвищення результативності бюджетних видатків для досягнення поставлених результатів; регулярність оцінки ризиків бюджетної системи з подальшим орієнтиром використання результатів оцінки в бюджетному прогнозуванні та плануванні. Дані заходи можна реалізувати шляхом застосування сучасних фінансових інструментів з врахуванням зарубіжного досвіду з точки зору їх імплементації в вітчизняну практику, що буде сприяти досягненню суспільно значущих результатів та стійкості бюджетної системи.

Висновки. Інституційне середовище формування та реалізації бюджетної політики є комплексом взаємопов'язаних та взаємодіючих формальних і неформальних інститутів, інституціональних правил, угод та стандартів, механізмів фінансового контролю за їх дотриманням, що впливає на стійкість і результати макроекономічного розвитку країни. У розвитку інституційного середовища бюджетних відносин вагому роль відіграє держава, визначаючи стратегічні цілі та використовуючи сучасні фінансово-бюджетні інструменти для їх реалізації.

Інституційна організація процесу формування бюджетної політики впливає на стійкість системи державних фінансів і в цілому результати соціально-економічного розвитку країни. Фінансово-бюджетні інститути визначають інституційний процес розвитку бюджетної системи, який передбачає створення тривалих стабільних зв'язків між інститутами, які формуються еволюційно. Трансформація фінансово-бюджетних інститутів є важливим етапом в процесі розвитку системи державних фінансів, в результаті чого система переходить на новий, більш якісний рівень розвитку, що підтверджує необхідність підвищення ефективності інституційної основи бюджетної політики, яка враховуватиме циклічність та динамічність соціально-економічних процесів.

Список використаних джерел

1. Б'юкенен Дж. М. Суспільні фінанси і суспільний вибір: два протилежних бачення держави / М. Дж. Б'юкенен, Р. А. Масгрейв ; [пер. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 175 с.
2. Веблен Т. Теорія праздного класу / Перевод с англійського: С.Г. Сорокіна, М., Издательство «Прогресс», 1984. – 193 с.
3. Коммонс Дж. Р. Правовые основания капитализма. – М. : 2011. – 416 с.
4. Коммонс Дж. Р. Институциональная экономика // TERRA ECONOMICUS, том 10, №3, 2012. – С. 69–76.
5. Блауг М. Митчел, Уэсли Клэр // 100 великих економістів до Кейнса = *Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past.* – СПб. : Экономика, 2008. – С. 218–221. – 352 с.
6. Норт Д. Институты институциональные изменения и функционирование экономики : пер. с англ. / Д. Норт ; науч. ред. Б.З. Мильнера. – М. : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 160 с.
7. Bogolib T. M. The public sector of finance economy in the modern world / T. M. Bogolib // *Equilibrium.* – 2013. – №1. – P. 76–89.
8. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання / І. В. Запатріна. – К. : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. – 528 с.
9. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України / Л. В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 600 с
10. Чугунов І. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І. Чугунов, В. Макогон // *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* – 2014. – № 4. – С. 79–91.
11. Чугунов І. Я. Інституційна архітектура бюджетної системи / І. Я. Чугунов // *Фінанси України.* – 2008. – № 11. – С. 3–10.
12. Winston C. Evans, Jack Matzer, Kay Cecil Spearman, David W. Tees. *Accounting as a Management Tool // LGFM. Book 2.* – Bratislava, 2000. – 104 p.
13. Зайчикова В.В. Місцеві фінанси України та європейських країн. – К. : НДФІ, 2007. – 299 с.
14. Меркель, В. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях / В. Меркель, А. Круассан // *Полис.* – 2002. – № 2. – С. 27–28.
15. Lipsey R. and Lancaster K. *The general theory of Second Best // Review of Economic Studies.* 1956. 24. 11-32.

References

1. B'jukenen, D., Masg'rejv M., Richard A. (2004) *Suspil'ni finansy i suspil'nyj vybir ; per. z angl.* – K. : Kyjevo-Mogyjlan. Akad, 176 s.
2. Veblen T. (1984) *Teory`ya prazdnogo klassa / Perevod s angly`jskogo: S.G. Soroky`na, M., Y`zdatel`stvo «Progress».* – 193 s.
3. Kommons Dzh. R. (2011) *Pravovye osnovany`ya kapu`taly`zma.* – M. : GU VShЭ. – 416 s.
4. Kommons Dzh. R. (2012) *Y`nsty`tucu`onal`naya ekonomu`ka // TERRA ECONOMICUS, tom 10, №3.* – S. 69–76.
5. Blaug M. My`tchel, Uэsly` Klэр (2008) // *100 vely`ky`x ekonomu`stov do Kejnsa = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past.* – SPb. : Ekonomu`kus. – S. 218–221. – 352 s.
6. Nort D. (1997) *Y`nsty`tuty y`nsty`tucu`onal`nye y`zmeneny`ya y` funkcy`ony`rovany`e ekonomu`ky` : per. s angl. / D. Nort ; nauch. red. B.Z. My`l`nera.* – M. : Fond ekonomu`cheskoj kny`gy` «Nachala». – 160 s.
7. Bogolib, T.M. (2013) *The public sector of finance economy in the modern world // Equilibrium.* – 2013. – №1. – P. 76–89.
8. Zapatrina, I.V. (2007) *Bjudzhetnyj mehanizm ekonomichnogo zrostannja : monografija.* – K. : In-t soc.-ekon. strategij, 528 s.
9. Lysjak, L.V. (2009) *Bjudzhetna polityka u systemi derzhavnogo reguljuvannja social'noekonomichnogo rozvytku Ukraїny : monografija.* – K. : DNNU AFU, 600 s.
10. Chugunov, I., Makogon V. (2014) *Budget and tax policy in terms of institutional reforms // Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics.* – № 4. – P. 79–91.
11. Chugunov, I.J. (2008) *Instytucijna arhitektonika bjudzhetnoi` systemy // Finansy Ukraїny.* – № 11. – S. 3–10.
12. Winston C. Evans, Jack Matzer, Kay Cecil Spearman, David W. Tees. (2000) *Accounting as a Management Tool // LGFM. Book 2.* – Bratislava. – 104 s.
13. Zajchy`kova V.V. (2007) *Miscevi finansy` Ukrayiny` ta yevropejs`ky`x krayin.* – K. : NDFI. – 299 s.

14. Merkel, V., Kruassan A. (2002) *Formal'nye y` neformal'nye y`nstytuty v defektnykh demokraty`yax // Poly`s. – 2002. – № 2. – S. 27–28.*

15. Lipsey R. and Lancaster K. (1956) *The general theory of Second Best // Review of Economic Studies. – 24. 11–32 s.*

ДАНИ ПРО АВТОРА

Макогон Валентина Дмитрівна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри фінансів

Київський національний торговельно-економічний університет,
Україна, 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Макогон Валентина Дмитриевна, кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, доцент кафедры финансов,

Киевский национальный торгово-экономический университет, Киев, Украина

DATA ABOUT THE AUTHOR

Valentyna Makogon, PhD (Economics), senior researcher, Associate Professor of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics, Kiev, Ukraine

УДК 336.02.330.3

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Мостицька Н.А.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування системи фінансового регулювання економічного розвитку країни.

Метою дослідження є розкриття сутності системи фінансового регулювання економічного розвитку, визначення інституційних засад у процесі формування фінансового механізму розвитку економіки.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів та підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Розкрито сутність та роль системи фінансового регулювання як інструменту економічного розвитку країни. Розвинуто підходи щодо посилення дієвості фінансової політики як вагомого економічного інституту, що має суттєво впливати на економічне зростання. Визначено напрями підвищення ефективності бюджетної політики в умовах інституційних перетворень, що полягає у забезпеченні суспільного розвитку, соціального захисту населення з врахуванням основних принципів програмно-цільового методу планування бюджету, спрямованих на результативність використання бюджетних коштів.

Галузь застосування результатів роботи. Фінансова політика економічного розвитку. Фінансовий механізм у системі економічних відносин.

Висновки. На даний час державне фінансове регулювання країни формується в умовах соціально-економічної політики, яка виходить з необхідності участі держави у світових економічних і фінансових відносинах, підвищення якості державних суспільних послуг, що вимагає реалізації стратегії економічного зростання на якісно новому інституційному рівні. Державна фінансова стратегія повинна бути спрямована перш за все на відповідні ендогенні чинники економічного зростання. При цьому бюджетна політика як важлива складова системи державного регулювання економіки має спиратися на довгострокову програму економічного та соціального розвитку країни. У сучасних умовах доцільним є посилення ролі фінансової політики як вагомого макроекономічного інструменту щодо дієвого впливу на досягнення фінансово-економічної збалансованості, результативності економічних перетворень.

Ключові слова: фінанси, фінансова система, фінансове регулювання, фінансова політика, фінансово-економічні відносини, бюджет, бюджетна політика, податкове регулювання, перспективне фінансове прогнозування.

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

Мостицкая Н. А.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы формирования системы финансового регулирования экономического развития страны.